

ÖĞRETMENLERİN PROAKTİF KİŞİLİK BOYUTU VE İNTİHARA YÖNELİK DAMGALAMA DÜZEYLERİ İLE İNTİHARA YÖNELİK BİLGİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ

Arş. Gör. Bala Nur TORUN *

Dr. Öğr Üyesi Özlem ÇAKMAK TOLAN **

ÖZET

Mevcut çalışmada, öğretmenlerin intihara yönelik bilgi düzeylerinin tespit edilmesi ve bilgi düzeyleri ile intihara yönelik damgalama düzeyleri ve proaktif kişilik özelliği arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 264 ortaokul ve lise öğretmeninden (%68.2 kadın, %31.8'i erkek) oluşmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak Demografik Form, İntihara İlişkin Bilgi Düzeyi Ölçeği, İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği ve Kısa Proaktif Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis, Mann Whitney U ve Spearman korelasyon analizleri sonucunda intihar bilgi düzeyi ile proaktif kişilik özelliği arasında anlamlı ilişkiler olmadığı, ancak intihar bilgi düzeyi ile intihar damgalama düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin bilgi düzeyi ölçeğinde doğru yanıt ortalamalarının ise düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın bulguları ilgili alanyazın ışığında yorumlanmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İntihar, İntihar Bilgi Düzeyi, Damgalama, Kişilik, Öğretmen

EVALUATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN TEACHERS' PROACTIVE PERSONALITY TRAIT AND LEVELS OF SUICIDE STIGMA AND SUICIDE KNOWLEDGE LEVELS**ABSTRACT**

In this study, it was aimed to determine teachers' level of knowledge about suicide, to examine the relationships between teachers' level of knowledge and their stigmatization levels and proactive personality trait. The study group of the research consisted of 264 secondary and high school teachers (68.2% female, 31.8% male). Demographic Form, the Knowledge Level of Suicide Scale, the Stigma of Suicide Scale and the Short Proactivity Scale were used as data collection tools in the study. As a result of Kruskal Wallis, Mann Whitney and Spearman correlation analysis, it was found that there was no significant relationship between suicide knowledge level and proactive personality trait, but there were significant relationships between suicide knowledge and suicide stigmatization levels. Average correct answers in the teachers' knowledge level scale were found to be low. The findings of the research were interpreted in the light of the relevant literature and suggestions were presented.

Keywords: Suicide, Suicide Knowledge Level, Stigma, Personality, Teacher

* Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Psikoloji Bölümü. torunbalanur@hotmail.com Orcid: 0000-0002-4846-3229

** Dicle Üniversitesi Psikoloji Bölümü, ozlemtolan@gmail.com, Orcid: 0000-0002-8128-6498

Araştırma Makalesi

Sayfa Sayısı: 1536-1559

Makale Geliş Tarihi: 09.09.2021

Makale Kabul Tarihi: 30.12.2021 Makale Yayın Tarihi: 31.12.2021

1.GİRİŞ

Yaşamış ve yaşamakta olan bütün topluluklarda görülen intihar toplumsal ve bireysel açıdan ciddi sonuçlar doğurabilen bir olgudur. İntihar hem bütün dünyada hem de ülkemizde görülmekte ve bir halk sağlığı sorunu olarak ele alınmaktadır (Deveci vd., 2005). Özkıyım olarak da adlandırılan intihar çok boyutludur ve hakkında birçok farklı disiplin ve ekol tarafından çeşitli tanımlar yapılmıştır. Ancak kuramcılar genel olarak intiharın hiçliğe gidiş ya da yok oluş olduğunda birleşmişlerdir (Bayraktar, 2015:141). İntihar girişimi başarılı ise tamamlanmış intihar, başarısız bir girişim ise tamamlanmamış intihardır. Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı 5. versiyonuna göre ise (DSM 5) “Yineleyen ölüm düşünceleri, özgül bir tasarı kurmaksızın yineleyen intihar etme düşünceleri, intihar girişimi” şeklinde ifade edilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) intihar ve intihar girişimi olarak sınıflandırdığı terim ilk kez 17. yüzyılda İngiltere’de kullanılmış olup, O’Carroll vd.’nin (1996) intihar düşüncesi ve davranışı tanımı bu alanda en çok kabul edilen tanım olarak kabul edilmektedir (Karthick ve Barwa 2017:101).

İntihar davranışı (suicidology); intihar düşünceleri, kendini kesme davranışı yoluyla düşük düzeyde ölümcül girişimler, tehdit, engellenmiş ya da yarım kalmış intihar girişimleri ve tamamlanmış intihar olmak üzere geniş bir davranış yelpazesini içermektedir (Bridge vd., 2006:372). Aynı zamanda yeterli ve kapsayıcı bir intihar davranışı tanımı için niyet (kişinin kendini öldürmek isteyip istememesi); eylem (kişinin kendini öldürmek için eylemde bulunup bulunmaması) ve güdü (kişinin özkıyımındaki amacı ve sebepleri) unsurlarının da ele alınması gerekmektedir (Eskin, 2012:4-5).

DSÖ (2019) verilerine göre; dünyada intihar sonucu ölüm oranı yüz binde 10.1 iken Türkiye’de 2016 yılında bu oran yüz binde 7.3 olarak belirlenmiştir. Cinsiyet bakımından ise, kadınlarda 3.3, erkeklerde 11.4 olarak bulunmuştur. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) 2019 yılı verilerine göre; Türkiye’deki kaba intihar hızı yüz binde 4.12, intihar kaynaklı ölüm sayısı ise 3.406’dır. Bu verilere göre ülkemizde 15-19 yaş arası intihar oranı %9.3; 20-24 yaş arası %12.2; 25-29 yaş arasında ise %10.7 olmak üzere intihar ölüm oranlarının yaklaşık üçte birinin 15-29 yaş aralığında (%32.2) olduğu görülmektedir. DSÖ (2020) intiharın, geç ergenlerde (15-19 yaş) üçüncü önde gelen ölüm nedeni olduğunu bildirmektedir. Öztürk ve Akın’a (2016:3) göre Türkiye’de intihar ölüm oranları düşük olmakla birlikte, düşünce ve girişimlerin çoğunluğu 15-24 yaş grubunda görülmektedir. Bayraktar’a (2015:141) göre ise, intihar girişimleri, intiharların ortalama 16 katıdır ve ergenlerde intihar girişimlerinin yaşam boyu yaygınlığı %3.5 ile %11 arasındadır. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ergenlerde intihar davranışının azımsanmayacak düzeyde olduğu çarpıcı bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

İntiharın altında yatan sebepler üzerine birçok kuram ve model vardır. İntihar biyopsikososyal bir fenomen olarak kabul edilmekte (Bulut vd., 2012) ve bu kuramlar genel olarak biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlar şeklinde sınıflandırılmaktadır. Bununla birlikte; psikososyal, biyopsikososyal, aile, sosyolojik, psikodinamik, bilişsel davranışçı, gelişimsel ve medikal dâhil olmak üzere farklı perspektiflerden modeller söz konusudur (Karthick ve Barwa 2017). Biyolojik kuramlar genetik ve endokrinolojik yaklaşımları içermekte, intihar davranışında genetik faktörler ve bazı hormonların, biyokimyasal yapıların rolü üzerinde durmaktadır (Eskin, 2012; Yeğenoğlu, 2015; Yüksel, 2016). Baldessarini ve Hennen’in (2004:10) genetik faktörler üzerine yapılan aile, ikiz, evlat

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

edinme ve moleküler genetik araştırmalarını derlediği bir çalışmada, tek başına intiharı açıklamakta yetersiz olduğu dűřünülse de intihara meyilli, depresif veya ruh hastalığı olan kişilerin yakın akrabaları arasında, intihar davranışı risklerinin (tamamlanmış intihar ve girişimler) yaklaşık üç kat arttığı gürülműřtür. Sosyolojik kuramda ise 1897 yılında Durkheim'ın yayımladığı eserinde intihar, bireylerin toplumdaki kısıtlayıcı ahlaki güçlerle ne kadar düzenlendiği ve bütünleştiği ile tanımlanmış; sınıflandırdığı dört türden 'Bencil' ve 'Elcil' (Altruistik\ Özgeci) intiharı bireyin toplumla yetersiz ve aşırı bütünleşmesinden; 'Kuralsızlık' (Anomik) ve 'Kaderci' İntiharı toplumun yetersiz ve aşırı düzenlenmesinden kaynaklandığı belirtilmiştir (Karthick ve Barwa 2017:105).

Psikolojik kuramlar intiharı açıklarken kişinin geçmişi, yaşanılan evre, temel ihtiyaçlar, ruhsal durum, tutum ve davranış gibi birçok psikolojik nedeni göz önüne alır (Sümer, 2014:88) ve psikolojik kuramlar arasında Psikodinamik Kuram, Sosyal Öđrenme, Umutsuzluk ve Schneidman'ın İntihar Kuramı başta gelmektedir. Psikodinamik kurama göre intihar; bilinçsiz dürtüler, aşırı ve uç duygusal durumlar, psikolojik acıdan kaçma isteği ve anlam arayışındaki sorunlardan kaynaklanmaktadır (Boz, 2020; Karthick ve Barwa 2017; Ogbodo, 2019). Freud, intihar davranışının doğasında 'geriye dönük öfkenin', dűřmanca saldırganlığın içe doğru yönelmesi yani başlangıçta önemli olan birine odaklanan saldırgan bir dürtünün olduğunu öne sürműřtür (Karthick ve Barwa, 2017; Rado, 1951). Kiřinin bilinçaltından ziyade öğrenme yoluyla intihar ettiği üzerinde duran Sosyal Öđrenme Kuramı ise, insanın başkalarını ve çevresini gözlemleyerek geniş bir yelpazede davranış, dűřünce ve duygular kazandığını vurgulamaktadır (Santrock, 2016). İntiharı psikososyal nedenlerine odaklanan Shneidman (1993) psikolojik acının intiharı gerçekleşmesi için gerekli bir koşul olduğunu (Troister ve Holden, 2010:689) ve bu davranışının kendi içinde tutarlılık gösterdiğini ifade etmiştir (Yeđenođlu, 2015; Yıldız, 2018). Umutsuzluk kuramında ise, bireyin intihara yüklediği anlam yani biliş merkeze alınmakta, bireyin bilişlerindeki hataların psikolojik problemlere yol açtığı ifade edilmektedir (Rudd, 2000:19). Beck vd., göre (1985) depresyon ve intihar arasında kuvvetli bir ilişki vardır ve bu ilişki için kilit nokta; intiharı başlatan ve sürdüren en önemli etmen olan umutsuzluktur. Ayrıca kişinin umutsuzluk şeması, negatif üçlü olarak bilinen kişinin kendisi, çevresi ve dünya hakkındaki negatif ve çarpıtılmış dűřünceleri, çaresizlik, değersizlik ve zayıf stres tolerans etmenleri ile birlikte intihar olasılığı güçlenmektedir (Eggert vd., 1995; Karthick ve Barwa, 2017; Öztürk ve Akın, 2016; Rudd, 2000).

İntihar ile ilgili risk faktörleri arasında en sık rastlanan psikolojik bozukluklar arasında duygudurum bozuklukları, anksiyete bozuklukları ve madde kullanım bozuklukları yer almaktadır (Doğan vd., 2018; Foley vd., 2006; Joiner vd., 2005; Kroning ve Kroning, 2016; Nock vd., 2013; Akman, 2019). Psikopatolojik risk faktörleri dışında biyolojik, ailesel, durumsal ve ekonomik gibi çok boyutlu risk faktörleri ve tetikleyiciler de bulunmaktadır. Bunlardan bazıları: cinsiyet (Bayraktar, 2015; Eskin vd., 2007; Wasserman ve McReynolds, 2006) madde bağımlılığı (Bayraktar, 2015; Bridge vd., 2006; Bursztein ve Apter, 2008; World Health Organization, 2021) umutsuzluk (Beck vd., 1985; Bridge vd., 2006), suça eğilim (Wasserman ve McReynolds, 2006), asosyallik (Bridge vd., 2006), zorlu okul yaşamı (Bridge vd., 2006), iletişim sorunları (aile, evre, arkadaş ve okul) (Bayraktar, 2015; Bridge vd., 2006); aile içi sorunlar (Bridge vd., 2006; Eskin vd., 2007;), istismar (Bayraktar, 2015; Bridge vd., 2006; World Health Organization, 2021), karşı cinsle ilgili sorunlar (reddedilme, terk edilme) (Bayraktar, 2015; World Health Organization, 2021; Ash, 2007), intihar fikri (Bridge vd., 2006; Wasserman ve McReynolds, 2006), aile içinde intihar girişimi öyküsünün

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

olması (Bayraktar, 2015; Bridge vd., 2006), yardım aramaya karşı damgalanma (World Health Organization, 2021), yalnızlık (Bayraktar, 2015; World Health Organization, 2021); anne-baba otorite tipi (Bayraktar, 2015), anne-babası tarafından sevilmeyen ve istenmeyen çocuk olma algısı (Bayraktar, 2015), arkadaşının intihar girişiminde bulunması ya da intihar etmesi (Bridge vd., 2006; Ash, 2007) ve problemlili internet kullanımı (Weinstein vd., 2021) şeklindedir.

İntihar davranışı araştırılırken, insan davranışları için belirleyici etkisi olan tutumlar üzerinde de durulmakta ve toplumun intihara yönelik tutumlarının o toplumun intihar hızı üzerinde etkisi olabileceği düşünülmektedir (Öncü, 2008). İntihara yönelik tutum genelde olumsuzdur ve bu çoğunlukla damgalama tutumu olarak kendini göstermektedir (Öztürk ve Akın, 2016). Damgalama (stigma) kişilerin görünüş, ırk, beden ve ruh sağlığı açısından farklı olan gruplara ve bireylere gösterdiği olumsuz bir tutum olarak ifade edilmekte (Gholamrezaei vd., 2019:352) ve ipuçları, stereotipler, önyargı ve ayrımcılık olarak dört sosyal-bilişsel süreci içermektedir (Corrigan, 2004:615). Goffman (1963) damgalamayı bedensel tiksinti/nefret, bireysel karakter kusurları ve kabilesel/etnolojik damgalama şeklinde üç türe ayırmıştır (Goffman, 1997; Özmen ve Erdem, 2018; Öztürk, ve Akın, 2016). İntihar davranışına yönelik damgalamanın, yardım arama tutumunu azalttığı belirtilerek (Calea vd., 2014; Chan vd., 2014; Öztürk, ve Akın, 2016) intihar düşüncelerini başkalarına anlatmayan ergenlerde daha fazla intihar düşüncesinin bulunduğu vurgulanmaktadır (Eskin, 2003:4). İntiharı çevreleyen damgalama (stigma) oldukça karmaşıktır (Öztürk ve Akın, 2016) ve damgalamanın sebeplerinden biri olan bilgi eksikliği önemli bir rol oynamaktadır. Bilgi eksikliğinin genel anlamda ruhsal durum ve hastalıklarla ilgili damgalamada rol oynadığı bilinmektedir (Griffiths vd., 2008; Ludwig vd., 2021:1). Ruhsal sağlık bilgi düzeyi (mental health literacy) ruhsal bozuklukları tanıma, müdahale ve önleme anlamında bilgi ve inançları ifade etmekte (Jorm vd., 1997; Ludwig vd., 2021), terim olarak esasen ruhsal sağlık okuryazarlığı anlamına gelmekte ve Türkçede bilgi düzeyi şeklinde kullanılmaktadır. İntihara yönelik bilgi düzeyi intihara yönelik damgalamayı azaltan önemli bir etmen olarak görülmektedir (Chan vd., 2014; Kölves vd., 2007; Öztürk ve Akın, 2018). Ayrıca intihara yönelik bilgi düzeyi ve düşük intihara yönelik damgalama düzeyinin, intihar davranışında yardım arama tutumunu pozitif yönde etkilediği belirtilmektedir (Calea vd., 2014:528).

İntihara yönelik bilgi düzeyi ve damgalama düzeyini ve aralarındaki ilişkiyi tespit etmek için toplum genelinde (Batterham vd., 2013; Jorm vd., 1997; Ludwig vd., 2021), risk grubunda olan üniversite öğrencileriyle (Aldalaykeh vd., 2020; Calea vd., 2014; Eskin vd., 2016; Han vd., 2017), lise öğrencileriyle (Eskin, 1995), öğretmenlerle (Appleby, 2016; Crawford ve Caltabiano, 2009; Leane ve Shutter, 1998; Macdonald, 2004; Schepp ve Biocca, 1991; Scoullar ve Smith, 2002; Quick, 2018), sağlık çalışanları ve sağlık çalışanı aday öğrencilerle (Chan vd., 2014; Gholamrezaei vd., 2019; Öztürk ve Akın, 2018) birçok çalışma yapılmıştır. İntihara yönelik bilgi düzeyinin toplum genelinde ölçüldüğü çalışmalara bakıldığında, Avustralya'da yürütülen bir çalışmada intihara daha az maruz kalma, yaşlılık, erkek cinsiyeti, eğitim düzeyinin düşük olması ve kültürel açıdan farklı altyapılardan olmak, daha zayıf bilgi düzeyine sahip olmak ile ilişkili olduğu; genç yaş, erkek olmak ve kültürel açıdan farklı alt yapıya sahip olmanın ise daha damgalayıcı olmak ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Batterham vd.,2013:406). Almanya'da yürüten bir çalışmada Ludwig vd. (2021), intihara yönelik bilgi düzeyinin buna yönelik damgalamayla negatif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur.

... Türkiye dahil 12 ülkeden üniversite öğrencilerinin katıldığı bir çalışmada, Türk örneklemini dışında Müslüman ülkelerden ve Japonya'dan gelen öğrencilerin sosyal damgalamanın açık bir göstergesi olan intihar davranışının gizlenmesi gerektiği görüşünde oldukları bulunmuştur (Eskin vd., 2016:561). Chan vd., (2014) tıp öğrencileriyle yaptığı başka bir çalışmada, intihara eğilimli kişilere maruz kalmanın intihar hakkındaki bilgi düzeyini arttırdığını ve damgalamayı azalttığını ancak öğrencilerin intiharı tanımada zorlandıklarını ortaya koymuştur. Türkiye'de üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada ise intihara yönelik bilgi düzeyi ve intihara yönelik damgalama düzeyleri arasında ilgili alanyazınla uyumlu olarak anlamlı ve negatif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur (Öztürk ve Akın, 2018:101). Ayrıca Eskin'in (1995) İsveç ve Türkiye'de lise öğrencileriyle yaptığı karşılaştırmalı bir çalışmada, intihara eğilimli bireylerin Türk kültürüne göre İsveç'te daha fazla damgalandığı sonucuna ulaşılmıştır.

İntihar davranışı geliştiren ya da intihar riski taşıyan ergen veya çocukların tespit edilebilmesi ve intiharın önlenmesi için öğretmen becerileri önem taşımaktadır (Crawford ve Caltabiano, 2009; Scoullar ve Smith, 2002). Ergenlik dönemi, fiziksel değişimlere uyum çabasının olduğu ve rol karmaşasının yoğun olarak yaşandığı bir dönemdir (Önder ve Karakaya, 2020:1). Kimlik arayışının, rol karmaşasının yaşandığı, kişilerarası ilişkilerde bocalamaların meydana geldiği ve duygusal iniş çıkışların yoğun olarak yaşandığı bu dönemde ergenler zamanını en çok okulda geçirmektedir (Karakaya, 2019). Siyez'e (2006:417) göre, intihar eden her 10 ergenden 9'u intihar etmeden önce ipucu vermektedir. Bu ipuçlarını tespit etmek, intihar davranışına erken müdahale etmek ve önlemek için okul temelli müdahaleler oldukça önemlidir (Chagnon vd., 2007; Ergene vd., 2019). İntihar davranışını okulda önleme çalışmaları, intihar davranışının veya düşüncesinin hemen ardından başlayan ikincil önleme stratejileri içinde yer almaktadır (Eskin, 2012; Öztürk, 2016). Bu anlamda öğretmen ve okul profesyonellerinin bilgi ve damgalama düzeyleri kritik öneme sahiptir. Öğretmenlerin intihara ilişkin bilgi düzeyi ve veya damgalama düzeylerini araştıran çalışmalar incelendiğinde; öğretmenlerin bilgi düzeylerinin düşük (Leane ve Shutter, 1998; Macdonald, 2004; Schepp ve Biocca, 1991; Scoullar ve Smith, 2002) ya da orta düzeyde (Appleby, 2016; Crawford ve Caltabiano, 2009; Tran, 2002) olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda bilgi düzeyi ölçeklerinden alınan, düşük ve orta düzeyde bulunan skorlar %37 (Öztürk ve Akın, 2016) ile %69 (Crawford ve Caltabiano, 2009) arasında değişmektedir. Türkiye'de öğretmenlerin intihar bilgi düzeyi ve veya damgalama düzeyini araştıran çalışmalara rastlanmamıştır. Ayrıca çeşitli çalışmalarda öğretmenlerin kendilerini intihar eğilimli öğrencileri tanıma ve müdahale etmek için yeterli görmedikleri bulunmuştur (Jones, 1998; Schepp ve Biocca, 1991; Scoullar ve Smith, 2002).

Öğretmenlerin damgalama düzeylerini kişilik özelliklerine göre inceleyen bir çalışmada; öğretmenlerde dışa dönüklük, açıklık, uyumluluk gibi özelliklerin damgalama davranışını etkileyebileceği belirtilmiştir (Akın Bayramlık ve Uluğ, 2019:14). Kişilik, bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler olarak tanımlanmaktadır (Burger, 2006:23). İsrail'de yapılan bir çalışmada hem bireysel düzeyde hem de sınıf düzeyinde öğretmen desteğinin intihar düşüncesi ve davranışları ile yüksek oranda ilişkili olduğu; öğretmenlerle duygusal olarak bağ kuran ve öğretmenleri destekleyici olarak algılayan öğrencilerde, daha düşük intihar tutumları olduğu görülmüştür (Madjar vd., 2018). Ayrıca intihar eğiliminde olan öğrencilerin yardım arayışında özellikle güven ve sevgi bağını kurabildikleri öğretmenleri tercih ettikleri bildirilmektedir

(Jones, 1998:62). Bu anlamda öğretmenlerin proaktif kişilik özelliği düzeylerinin intihara yönelik bilgi ve damgalama düzeyiyle ilişki olabileceği düşünülmektedir.

Proaktif insanlar, çevresel koşullar tarafından nispeten kısıtlanmayan, çevresel değişimi etkileyen, fırsatları tespit edip inisiyatif kullanan, değişiklik için harekete geçip ısrar eden kişiler olarak tanımlanmaktadır (Bateman ve Krant, 1993; Seibert ve Crant, 1999). Proaktivite değişimi yaratmaktır ve proaktif kişilik özelliği yüksek bireylerin sorumluluk duygusunun gelişmiş olması hem toplumsal hem öznel olaylarda aktif rol oynama eğilimlerini yükseltmektedir (Çini, 2014:3). Proaktif davranış modelinde, bir öğretmenin proaktif kişiliği, kişisel yeterlilik düzeyine, bireysel girişimcilik özelliğine, kontrol mekanizmasını kullanma becerisine ve bilgiyi etkin bir şekilde aktarmasına göre tanımlanabilmektedir (Yücel ve Koçak, 2010:130). Proaktif kişilikte, koşulların ne olduğu değil, var olan koşullar ile neler yapılabileceği, risklerle karşılaşıldığında dış faktörlerden etkilenmeden inisiyatif alma özellikleri en çok odaklandıkları kısımdır (Çini, 2014:6; Karasu, 2013). Ayrıca proaktif kişilik özelliği büyük beşli olarak adlandırılan Beş Faktör Kişilik özelliklerinden dışadönüklük, deneyime açıklık, özdisiplin ve nevroitiklik ile ilişkili bulunmuştur (Fuller Jr ve Marler, 2009:332).

İntihara yönelik bilgi düzeyi ve buna yönelik damgalama arasındaki ilişki son yıllarda araştırılmış olsa da bu araştırmaların yeterli olmadığı ve toplumun geneline temsil edecek çalışmaların eksik olduğu bildirilmektedir (Ludwig vd., 2021:2). Bu bağlamda, risk grubunda olan ergenlerin intihar davranışının önlenmesi ve tekrarının engellenmesi üzerinde başta öğretmenler olmak üzere okul personeli önemli bir rol üstlenmektedir. İntihara yönelik bilgi düzeyi ve damgalama bu noktada önemlidir. Ancak ilgili alanyazında öğretmenlerin bilgi düzeylerini ve damgalama düzeylerini ölçen az sayıda çalışmanın olması ve Türkiye’de yapılan bir çalışmaya rastlanmamış olmasından dolayı mevcut çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu açıdan mevcut çalışmanın öğretmen-egitimci odaklı intihar hakkında bilinçlendirme, önleme ve eğitim çalışmaları açısından alana katkı sunması beklenmektedir.

Mevcut çalışmada, ortaokul ve lise öğretmenlerinin intihara yönelik bilgi düzeylerinin tespit edilmesi ile intihara yönelik damgalama ve proaktif kişilik özelliğinin intihara ilişkin bilgi düzeyini yordayıp yordamadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda araştırma soruları:

- 1: Öğretmenlerin intihara ilişkin bilgi düzeyi ile intihara ilişkin damgalama ve proaktif kişilik özelliği arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 2: Eğitim düzeyi, cinsiyet, deneyimli olma gibi demografik değişkenlerle intihara ilişkin bilgi düzeyi arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- 3: İntihara ilişkin damgalama ve proaktif kişilik özelliği, öğretmenlerde intihara ilişkin bilgi düzeyinin bir yordayıcısı mıdır?
- 4: Eğitim düzeyi, cinsiyet, deneyimli olma gibi demografik değişkenlerle intihara ilişkin damgalama düzeyi arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli ve Örnekleme

Bu çalışmada iki ya da daha fazla değişkenin aralarındaki ilişkiyi tanımlayan, neden sonuca ilişkin durumların belirlenmesini araştıran ilişkisel tarama modeli (Büyüköztürk vd., 2016: 14) kullanılmıştır. Bu kapsamda bağımlı değişken intihara yönelik bilgi düzeyi, bağımsız değişkenler ise intihara yönelik damgalama düzeyi ve proaktif kişilik özelliği olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında çevrimiçi anket aracılığıyla ortaokulda ve/veya lisede görev yapan 264 öğretmene ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin bazı demografik özelliklere göre dağılımı Tablo 1’de verilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenlerin yaş ortalamasının 35.8 olduğu, %64.4’ünün eğitim fakültesi mezunu olduğu, %77.7’sinin daha önce psikoloji dersi aldığı görülmüştür.

Tablo 1. Örneklem Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Kişisel Bilgiler		<i>f</i>	%
Cinsiyet	Kadın	180	68,2
	Erkek	84	31,8
Okul Türü	Ortaokul	152	57,6
	Lise	91	34,5
	Ortaokul ve Lise	21	8,0
Eğitim Düzeyi	Lisans	201	76,1
	Lisansüstü	63	23,9
Hizmet Süresi	0-2 Yıl	23	8,7
	2-4 Yıl	18	6,8
	4-6 Yıl	41	15,5
	6-8 Yıl	33	12,5
	8-10 Yıl	33	12,5
	10 ve Üzeri	116	43,9

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Demografik Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda yaş, cinsiyet, öğrenim gördüğü fakülte/yüksekokul, öğrenim düzeyi, çalışılan öğretim düzeyi, çalışılan branş, gelir düzeyi, psikiyatrist/psikolog desteği öyküsü, intihar girişimi ve öğrenci intihar tanıklık öyküsüne ilişkin sorular yer almıştır.

2.2.2. İntihara İlişkin Bilgi Düzeyi Ölçeği (İBDÖ)- [Literacy of Suicide Scale (LOSS)]

İBDÖ Calcar vd. (2012) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinali ve Türkçeye uyarlaması üniversite öğrencileri üzerinde yapılmış olup toplum genelinde intihar bilgi düzeyini ölçmek hedeflenmiştir. Ölçeğin Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Öztürk ve Akın (2016) tarafından yapılmıştır. Toplam 27 maddeden oluşan ve dört intihar bilgisi alanını

değerlendiren ölçeğin alt boyutları; Belirtiler/Semptomlar (6 madde), Nedenler/Tetikleyiciler (10 madde), Risk Faktörleri (7 madde), Tedavi\Önlem (4 madde) şeklindedir. İBDÖ' de ki her madde 3'lü Likert ölçeği üzerinden ("Doğru", "Yanlış" veya "Bilmiyorum") değerlendirilmekte, toplam puan 0 ile 27 arasında değişmekte, yanlış cevap vermek veya 'Bilmiyorum' cevabı 0 puan, doğru cevap ise 1 puan olarak değerlendirilmektedir (Calea vd., 2014). Yüksek İBDÖ puanı intihara ilişkin bilgi düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir (Öztürk ve Akın, 2016). Ölçek doğru- yanlış gibi kategorik cevapları içerdiğinden güvenilirlik çalışmaları için Madde Tepki Kuramı'ndan (MTK) yararlanılmıştır (Chan vd, 2014; Öztürk ve Akın, 2016). Bu kapsamda iki değerli ölçeklerin güvenilirliğini test etmek için kullanılan Kuder-Richardson 20 (KR-20) analizleri orijinal ölçekte uyumlu ve güvenilir bulunmuş (Calea vd., 2014); Türkçeye uyarlama çalışmasında ise benzer şekilde uyumunun yüksek olduğu, güvenilirlik katsayısının ise 0.68 olduğu görülmüştür (Öztürk, 2016). Bu çalışma için yapılan ölçümlerde ise KR-20 katsayısı 0.69 olarak bulunmuştur.

2.2.3. Kısa Proaktif Ölçeği (KPÖ)- [Proactive Personality Scale (PSS)]

KPÖ Bateman ve Crant (1993) tarafından geliştirilmiş ve orijinal formu 17 maddeden oluşmakta olup 7'li Likert tipi (1 Kesinlikle katılmıyorum-7 Kesinlikle katılıyorum) tek boyutlu bir ölçme aracıdır. Claes vd. (2005) tarafından revize edilerek 10 maddeye indirilen ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Akın vd. (2011) tarafından yapılmış, cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .86 olarak bulunmuştur (Çini, 2014). Elde edilen toplam puan arttıkça proaktif kişilik özelliği düzeyi artmaktadır. Mevcut çalışmada ölçeğin cronbach alfa katsayısı .95 olarak hesaplanmıştır.

2.2.4. İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği (İYDÖ) [Stigma of Suicide Scale (SOSS)]

Batterham vd. tarafından (2013) geliştirilen ölçek, intihar eden birini tanımlayan bir ya da birkaç kelimelik bir dizi ifadeyi içermektedir (Öztürk, 2016). İYDÖ'nde ana faktör intihar davranışını tamamlamış insanlara karşı olan damgalamayı (28 madde) ölçmek olup, izolasyon\depresyon (16 madde) ve intiharın normalleştirilmesi\yüceltilme (11 madde) şeklinde üç faktörden oluşmaktadır, ayrıca toplumdaki intihar damgasını doğrudan ölçmek için tasarlanmış ilk tutum ölçeğidir (Batterham vd., 2013). İYDÖ' de maddeleri daha kapsamlı puanlandırmak amacıyla 5' li Likert ölçeği [kesinlikle katılmıyorum (1 puan), katılmıyorum (2 puan), kararsızım (3 puan), katılıyorum (4 puan), kesinlikle katılıyorum (5 puan)], birbirine zıt tanımlayıcı ifadelerle (güçlü biridir, zayıftır gibi) birlikte kullanılmıştır. Ölçek Öztürk vd. tarafından (2016) Türkçeye uyarlanmış olup, toplam ölçek için cronbach alfa katsayısı 0,93 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Damgalama alt boyutu için ise .95, İzolasyon/Depresyon alt boyutu için .90 ve Yüceleştirme/Normalleştirme alt boyutu için .88 bulunmuştur (Öztürk vd., 2016). Mevcut çalışmada ise toplam ölçeğin cronbach alfa katsayısı .94,

Damgalama alt boyutu için .94, İzolasyon/Depresyon alt boyutu için .94 ve Yüceltirme/Normalleştirme alt boyutu için .84 olarak belirlenmiştir.

2.3. İşlem

Araştırma Dicle Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu tarafından incelenmiş, 01.04.2021 tarih ve 53096 sayısı ile onaylanmıştır. Sürecin başında katılımcılara gönüllü onam formu sunulmuştur. Örneklem basit seçkisiz atama yöntemiyle seçilmiş ve Google Forms formatıyla veri toplanmıştır. Yaklaşık 15 dakika süren çalışmada, aktif olarak bir kurumda lise ve ortaokul düzeyinde öğretmenlik yapıyor olmak kriterini sağlayan bireylere Mart-Haziran 2021 tarihleri arasında ulaşılmıştır. Araştırmada yer alan ölçekler -demografik bilgi formu, bütün katılımcılarda ilk sırada verilmiş olup- alışkanlık ve yorgunluk etkisinin önüne geçmek amacıyla, ölçek seti içinde farklı sıralarda verilmiştir.

2.4. İstatistiksel Analiz

Araştırmadan elde edilen veriler, SPSS 25.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Uygulanacak analizlerin tespiti için çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş, +1.5 ve -1.5 değerleri arasında olmadığı için (Tabachnick ve Fidell, 2013; akt. Demir vd., 2016) değişkenlerin normal dağılmadığı tespit edilmiş, analizlerde parametrik olmayan analiz türleri kullanılmıştır. İntihar Bilgi Düzeyi Ölçeği alt boyutlarında çarpıklık ve basıklık değerleri sırasıyla; belirtiler/semptomlar =.426/ =-.861; nedenler/tetikleyiciler =.412/ =-.209; risk faktörleri =.076/ =-.453; tedavi ve önlem =-.609/ =-.173 bulunmuştur. İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği alt boyutlarında çarpıklık ve basıklık değerleri sırasıyla; damgalama =.234/ =.037; izolasyon/depresyon =-1.062/ =1.131; Yüceltme/normalleştirme =.613/ =.716 olarak bulunmuştur. Kısa Proaktif Ölçeği çarpıklık ve basıklık değerleri ise sırasıyla; =-1.743/ =2.766 olarak bulunmuştur. ‘Parametrik olmayan analiz genellikle bir evren dağılımından bağımsız olarak, beklenen-gözlenen değer farkları, sıra ve sıra farkları gibi daha temel ve betimsel kestirimlere dayalı algoritmalar içeren esnek yöntem ve tekniklerdir’ (Demir vd., 2016:131). İntihara ilişkin bilgi düzeyi, intihara ilişkin damgalama düzeyi, proaktif kişilik özelliği düzeyi ile demografik formdaki değişkenlerin anlamlı bir şekilde değişip değişmediği Kruskal Wallis ve Mann Whitney U testleri ile; intihar belirtileri bilgi düzeyi, intihar tetikleyicileri bilgi düzeyi, intihar risk faktörleri bilgi düzeyi, intiharı önleme ve tedaviye yönelik bilgi düzeyi, intihara ilişkin damgalama düzeyi, intiharı yüceltme\normalleştirme düzeyi, intihar izolasyon-depresyon ve proaktif kişilik özelliği arasındaki korelasyon ise Spearman korelasyon testi ile ölçülmüştür.

3.BULGULAR

Elde edilen sonuçlara göre araştırmaya katılan öğretmenlerin %31'i 'Daha önce herhangi bir öğrenciniz intihar düşüncesinde ya da teşebbüsünde bulundu mu?' sorusuna 'evet'; 'Oldu ise ölümle sonuçlandı mı?' sorusuna ise %13'ü 'evet' cevabı vermiştir. İntihar bilgi düzeyini ölçen İntihara ilişkin Bilgi Düzeyi Ölçeği'nde (İBDÖ), alınan puan yükseldikçe bilgi düzeyi yükselmektedir. Buna göre öğretmenlerden oluşan katılımcıların intihar bilgi düzeyi ortalamasınının 9.4 ve alınan puanların 0-19 arasında olduğu, ölçeğin %34.9'unun doğru cevaplandığı görülmüştür.

Tablo 2. İntihara Yönelik Damgalama Düzeyi Alt Boyutları ve Proaktif Kişilik Özelliği Puanlarının Farklı Değişkenlere Göre Mann Whitney-U Sonuçları

Boyut		N	SO	ST	U.	p.
Daha Önce Psikoloji Dersi Aldınız mı?						
İYDÖ-Damgalama	Evet	205	127.13	26062.0		
	Hayır	59	151.15	8918.0	4947.0	.033*
Daha Önce herhangi bir öğrenciniz intihar düşüncesinde ya da teşebbüsünde bulundu mu?						
İYDÖ-Damgalama	Evet	82	106.56	8738.0		
	Hayır	182	144.19	26242.0	5335.0	.00**
Cinsiyet						
İYDÖ-Depresyon/İzolasyon	Kadın	180	145.44	26178.5		
	Erkek	84	104.78	8801.5	5231.5	.00**
Cinsiyet						
İYDÖ-Yüceltme/Normalleştirme	Kadın	180	121.62	21891.0		
	Erkek	84	155.82	130089.0	5601.0	.001**
Öğrenciniz intihar teşebbüsünde bulundu ise ölümle sonuçlandı mı?						
İYDÖ-Yüceltme/Normalleştirme	Evet	21	102.64	2155.5		
	Hayır	139	77.15	10724.5	994.5	.019*
Daha Önce herhangi bir öğrenciniz intihar düşüncesinde ya da teşebbüsünde bulundu mu?						
Proaktif	Evet	82	150.84	12369.0		
	Hayır	182	124.24	22611.0	5958.0	.009**

* $p < .05$, ** $p < .01$ İYDÖ: İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği

Tablo 2'de görüldüğü üzere intihara yönelik damgalama puanları daha önce psikoloji dersi almış olan öğretmenlerde ($X=127,13$), almayan öğretmenlere ($X=151,15$) göre ($p=.033$) ve 'daha önce herhangi bir öğrenciniz intihar düşüncesinde ya da teşebbüsünde bulundu mu?' sorusuna evet diyenlerde ($X=106,56$), hayır cevabı verenlere ($X=144,19$) göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha düşük ($p=.000$) bulunmuştur. İntiharı depresyon\ izolasyonla ilişkilendirme puanları, kadın öğretmenlerde ($X=145,44$) erkek öğretmenlere ($X=104,78$) göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur ($p=0.000$). İntiharı yüceleştirme\ normalleştirilme puanları ise erkek öğretmenlerde ($X=155,82$) kadın öğretmenlere göre ($X=121,62$) daha yüksek ($p=.001$); 'Öğrenciniz intihar teşebbüsünde bulundu ise ölümle sonuçlandı mı?' sorusuna hayır cevabı verenler ($X=77.15$) evet cevabı verenlere ($X=102,64$) göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha düşük olduğu tespit edilmiştir ($p=.019$). Ayrıca Proaktif kişilik özelliği puanıyla tek anlamlı ilişki bulunan demografik değişken 'Daha önce herhangi bir öğrenciniz intihar düşüncesinde ya da teşebbüsünde bulundu mu?'

... (akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

ifadesidir. Buna göre bahsi geçen soruya evet yanıtı veren öğretmenlerin ($X=150,84$) hayır cevabı veren öğretmenlere göre ($X=124,24$) intihar belirti bilgi düzeyleri puanları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($p=.009$).

Tablo 3. İntihara Yönelik Bilgi Düzeyi Alt Boyutları Puanlarının Farklı Değişkenlere Göre Mann Whitney-U Sonuçları

Boyut		N	SO	ST	U	p.
Öğrenim Düzeyi						
İBDÖ- Belirti/Semptom	Lisans	201	126.42	25410.0		
	Lisansüstü	63	151.90	9570.0	5109.0	.016*
Öğrenciniz intihar teşebbüsünde bulundu ise ölümle sonuçlandı mı?						
İBDÖ- Belirti/Semptom	Evet	21	100.05	2101.0		
	Hayır	139	77.55	10779.0	1049.0	.031*
Öğrenciniz intihar teşebbüsünde bulundu ise ölümle sonuçlandı mı?						
İBDÖ-Tedavi ve Önlem	Evet	21	59.17	1242.5		
	Hayır	139	83.72	11637.5	1011.5	.017*
Cinsiyet						
İBDÖ Risk Faktörleri	Kadın	180	125.45	22581.0		
	Erkek	84	147.61	12399.0	6291.0	.025*

* $p < .05$, İBDÖ: İntihara İlişkin Bilgi Düzeyi Ölçeği

Tablo 3'te görüldüğü üzere intihar belirtileri\semptomlar puanları öğrenim düzeyi, cinsiyet ve 'Öğrenciniz intihar teşebbüsünde bulundu ise ölümle sonuçlandı mı?' sorusuna göre incelendiğinde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buna göre öğrenim düzeyi lisansüstü olan öğretmenlerin ($X=151,90$) lisans mezunu olan öğretmenlere ($X=126,42$) göre intihar belirti\semptom puanlarının daha yüksek olduğu; lisede öğretmenlik yapanların ($X=142,66$) ortaokulda çalışan öğretmenlere göre ($X=131,81$) ($p=.021$); gelir düzeyi yüksek olanların ($X=211,11$) orta ($X=133,29$) ve düşük olanların ($X=63,42$) aldıkları puanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür ($p=.021$). Öğrenciniz intihar teşebbüsünde bulundu ise ölümle sonuçlandı mı?' sorusuna göre incelendiğinde ise evet cevabı verenlerin ($X=100,05$) belirti bilgi düzeyi puanları hayır cevabı veren öğretmenlere ($X=77,55$) göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($p=.031$). İntiharı önleme ve tedavi bilgi düzeyi puanları bakımından incelendiğinde ise 'Öğrenciniz intihar teşebbüsünde bulundu ise ölümle sonuçlandı mı?' sorusuna hayır cevabı verenler ($X=83,72$) evet cevabı verenlere ($X=59,17$) göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir ($p=.017$). İntihar risk faktörleri puanları incelendiğinde ise kadın öğretmenlerin ($X=125,45$) erkek öğretmenlere göre ($X=147,61$) istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha düşük olduğu saptanmıştır ($p=.25$).

... (akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

Tablo 4. İntihara Yönelik Bilgi Düzeyi ve Alt Boyutları Puanlarının Farklı Değişkenlere Göre Kruskal Wallis-H Sonuçları

Boyut		N	SO	x ²	p.
Gelir Düzeyi					
İBDÖ	Düşük	13	75.08	10.185	.006**
	Orta	242	134.04		
	Yüksek	9	174.0		
Meslekteki Yıl					
İBDÖ-Tedavi ve Önlem	0-2 Yıl	23	155.15	12.119	.033*
	2-4 Yıl	18	136.92		
	4-6 Yıl	41	125.66		
	6-8 Yıl	33	155.11		
	8-10 Yıl	33	152.64		
	10 ve Üzeri	116	117.58		
Meslekteki Yıl					
İBDÖ-Tedavi ve Önlem	0-2 Yıl	23	163.80	16.501	.006**
	2-4 Yıl	18	155.14		
	4-6 Yıl	41	145.21		
	6-8 Yıl	33	137.70		
	8-10 Yıl	33	145.25		
	10 ve Üzeri	116	113.19		
Öğretim Düzeyi					
İBDÖ-Belirti/Semptom	Ortaokul	152	131.81	7.701	.021*
	Lise	91	142.66		
	Ortaokul ve Lise	21	93.50		
Gelir Düzeyi					
İBDÖ-Belirti/Semptom	Düşük	13	63.42	21.908	.00**
	Orta	242	133.29		
	Yüksek	9	211.11		

* $p < .05$, ** $p < .01$ İBDÖ: İntihara İlişkin Bilgi Düzeyi Ölçeği

Tablo 4'te görüldüğü üzere, intihara yönelik bilgi düzeyi toplam puanları ve intihara yönelik bilgi düzeyi alt boyutları, öğretmenlerin gelir düzeyi; çalıştıkları öğretim düzeyi; meslekteki yıla göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Farklılığın hangi gruplarda olduğunu belirlemek için Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Buna göre öğretmenlerin intihar bilgi düzeyi gelir seviyesi 'düşük' ile 'orta' olan ($U=872.0$, $Z=-2.716$, $p=.007$); gelir düzeyi 'düşük' ile 'yüksek' olan grupları arasında ($U=13.0$, $Z=-3.055$, $p=.002$), gelir düzeyi 'düşük' olan grubun aleyhinde farklılık gösterdiği bulunmuştur. İntihar belirti/semptomlarını tanıma alt boyutunun gelir düzeyine göre farklılaştığı gruplara bakıldığında ise anlamlı farklılığın 'düşük' ile 'orta' grupları ($U=725.0$, $Z=-3.417$, $p=.001$); 'düşük' ile 'yüksek' grupları ($U=8.5$, $Z=-3.695$, $p=.00$); 'orta' ile 'yüksek' grupları arasında ($U=431.5$, $Z=-3.194$, $p=.001$) olduğu bulunmuştur. İntihar belirti/semptomlarını tanıma düzeyinin görev yapılan öğretim düzeyi değişkenine göre farklılaştığı gruplar ise 'ortaokul' ile 'lise ve ortaokul' ($U=1124.0$, $Z=-2.298$, $p=.022$); 'lise' ile 'lise ve ortaokul' ($U=608.5$, $Z=-2.689$, $p=.007$) olarak, 'lise

... (akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

ve ortaokul' grubu aleyhinde bulunmuştur. İntihar bilgi düzeyinin öğretmenlerin meslekteki yıl değişkenine göre anlamlı farklılaştığı gruplar, '0-2 yıl' ile '10 ve üzeri yıl' (U=939.0, Z=-2.25, p=.024); '6-8 yıl' ile '10 ve üzeri yıl' (U=1317.0, Z=-2.742, p=.006); '8-10 yıl' ile '10 ve üzeri yıl' (U=1427.5, Z=-2.233, p=.026) olarak belirlenmiştir. İntiharı önleme ve tedavi düzeyinin öğretmenlerin meslekteki yıl değişkenine göre anlamlı farklılaştığı gruplar ise '0-2 yıl' ile '10 ve üzeri yıl' (U=827.5, Z=-2.997, p=.003); '2-4 yıl' ile '10 ve üzeri yıl' (U=704.5, Z=-2.32, p=.02); '4-6 yıl' ile '10 ve üzeri yıl' (U=1830.0, Z=-2.28, p=.023); '8-10 yıl' ile '10 yıl ve üzeri' (U=1440.5, Z=-2.265, p=.024) olarak, '10 ve üzeri yıl' grubunun aleyhinde bulunmuştur.

Tablo 5. İntihara Yönelik Bilgi Düzeyi ile İntihara Yönelik Damgalama Düzeyi Ölçeği, İntihara Yönelik Damgalama Düzeyi Alt Boyutları, Proaktif Kişilik Özelliği Değişkenlerine İlişkin Spearman Korelasyon Tablosu

Değişkenler	1	2	3	4	5	6
İBDÖ						
İYDÖ	-.14	----				
İYDÖ / Damgalama	-.17**	.89**	----			
İYDÖ İzolasyon \ Depresyon	.18**	.53**	.21**	----		
İYDÖ Yüceltme \ Normalleştirme	-.23**	.47**	.39**	-.05	----	
Proaktif	.09	.22**	.01	.34**	.06	----

* $p < .05$, ** $p < .01$ İBDÖ: İntihara İlişkin Bilgi Düzeyi Ölçeği, İYDÖ: İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği

Tablo 5'te görüldüğü üzere intihar bilgi düzeyi ortalama puanı ile intihara yönelik damgalama ortalama puanı ve proaktif kişilik özelliği arasında anlamlı ilişkiler yoktur. Ancak intihara yönelik damgalama alt boyutlarıyla güçlü düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Buna göre intihar bilgi düzeyi ile intihar damgalama alt boyutu olan damgalama ($r = -.17, p < .01$) arasında negatif ve anlamlı ilişkiler bulunurken, intiharı izolasyon \ depresyonla ilişkilendirme ($r = .18, p < .01$) arasında anlamlı ve pozitif yönde, intiharı yüceltme \ normalleştirme ($r = -.23, p < .01$) arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca intihara yönelik damgalama puanı ile proaktif kişilik özelliği ($r = .22, p < .01$) arasında anlamlı ve pozitif; proaktif kişilik özelliği ile intiharı izolasyon \ depresyonla ilişkilendirme ($r = .34, p < .01$) arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır.

İntihar bilgi düzeyi alt boyutları ile intihara yönelik damgalama düzeyi, intihara yönelik damgalama düzeyi alt boyutları olan damgalama, izolasyon \ depresyon, yüceltme \ normalleştirme ve proaktif kişilik özelliği arasındaki ilişki düzeyi ise Tablo 6'te verilmiştir.

Tablo 6. İntihar Bilgi Düzeyi Alt Boyutları ile İntihar Damgalama Düzeyi, Damgalama Düzeyi Alt Boyutları ve Proaktif Kişilik Özelliğine İlişkin Spearman Korelasyon Tablosu

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9
İBDÖ Belirtiler\ Semptomlar	----								
İBDÖ Nedenler\ Tetikleyiciler	.32**	----							
İBDÖ Risk Faktörleri	.36**	.29**	----						
İBDÖ Tedavi ve Önlem	.31**	.26**	.21**	----					
İYDO	.00	-.25**	.09	-.07	----				
İYDÖ\Damgalama	-.07	-.29**	.03	-.08	.89**	----			
İYDÖ İzolasyon\ Depresyon	.16**	.07	.23**	.07	.53**	.21	----		
İYDÖ Yüceltme\ Normalleştirme	-.08	-.24**	-.08	-.23**	.47**	.39**	-.05	----	
Proaktif	.10	.04	.04	.03	.22**	.01	.34**	.06	----

* $p < .05$, ** $p < .01$ İBDÖ: İntihara İlişkin Bilgi Düzeyi Ölçeği, İYDÖ: İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği

Tablo 6’da görüldüğü üzere intihar bilgi düzeyi alt boyutları olan intihar belirtileri\ semptomları bilgi düzeyi, intihar nedenler\ tetikleyiciler bilgi düzeyi, intihar risk faktörleri bilgi düzeyi, intiharı önleme ve tedaviye yönelik bilgi düzeyi ile proaktif kişilik özelliği arasında anlamlı ilişkiler yoktur. Ancak intihar damgalama düzeyi ve alt boyutları olan damgalama, izolasyon\ depresyon, yüceltme\ normalleştirme ile anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Buna göre intihar bilgi düzeyi alt boyutu olan belirtiler\ semptomlar bilgi düzeyi ile intihar izolasyon\ depresyon ($r=.16$, $p<.01$) arasında anlamlı ve pozitif ilişkiler bulunmuştur. İntihar nedenler\ tetikleyiciler bilgi düzeyi ile intihar damgalama düzeyi ($r=-.25$, $p<.01$) arasında negatif ve anlamlı; intihar damgalama düzeyi alt boyutu olan damgalama ($r=-.29$, $p<.01$) arasında negatif ve anlamlı; intiharı yüceltme\ normalleştirme ($r=-.24$, $p<.01$) arasında negatif ve anlamlı düzeyde ilişkiler belirlenmiştir. İntihar risk faktörleri ile damgalama alt boyutu izolasyon\ depresyon ($r=.23$, $p<.01$) arasında pozitif düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. İntihar tedavi ve önlem bilgi düzeyi ile intiharı yüceltme\ normalleştirme ($r=-.23$, $p<.01$) arasında negatif ve anlamlı düzeyde ilişkiler saptanmıştır.

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada, öğretmenlerin intihara yönelik bilgi düzeyleri ve intihara yönelik damgalama düzeyleri ile proaktif kişilik özelliği arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda elde edilen sonuçlara göre, intihara yönelik bilgi düzeyi ve bilgi düzeyi alt boyutları ile proaktif kişilik özelliği arasında anlamlı ilişkiler bulunmadığı ancak intihara yönelik bilgi düzeyi ve bilgi düzeyi alt boyutları ile intihara yönelik damgalama düzeyi ve alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen demografik bulgulara göre, ortaokul ve lise öğretmenlerinin yaklaşık üçte biri ‘Daha önce herhangi bir öğrenciniz intihar düşüncesinde ya da teşebbüsünde bulundu mu?’ sorusuna ‘evet’; ‘Oldu ise ölümle sonuçlandı mı?’ sorusuna ise bu grubun %13’ü ‘evet’ cevabı vermiştir. İlgili alanyazın incelendiğinde, bir çalışmada öğretmenlerin yarısının intihar eğilimli öğrencilerle

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

karşılaştıkları (Leane ve Shutter, 1998), bir çalışmada öğretmenlerin %61'inin en az bir intihar düşüncesinde ya da girişiminde bulunan öğrenci tanıdıkları (Appleby, 2016:59) bir diğer çalışmada bu oranın %58 olduğu ifade edilmiştir (Freedenthal ve Breslin, 2010). İntihar deneyimini ifade eden 'Daha önce herhangi bir öğrenciniz intihar düşüncesinde ya da teşebbüsünde bulundu mu?' sorusu mevcut çalışmada intihar bilgi düzeyi ile anlamlı ilişkili bulunmamıştır. Bu bulgunun alanyazınla uyumlu olduğu görülmektedir (Batterham vd., 2019; Leane ve Shutter, 1998). Bununla birlikte, bahsi geçen soruya hayır cevabı veren öğretmenlerin evet cevabı veren öğretmenlere göre risk faktörleri bilgi düzeyinden anlamlı olarak daha düşük puan aldıkları belirlenmiştir. Benzer şekilde 'Öğrenciniz intihar teşebbüsünde bulundu ise ölümle sonuçlandı mı?' sorusuna hayır cevabı verenler evet cevabı verenlere göre intihar tedavi ve önlem düzeyinden anlamlı olarak daha yüksek puan almışlardır. İntihar davranışıyla ilgili deneyimin bilgi düzeyini arttırmadığı bulgusu çarpıcıdır; doğru bilinen yanlışların düzeltilmemesi ya da bu alanda verilen eğitimlerin az oluşu, öğretmenler intihar davranışıyla karşılaştığında aynı hataları ve eksik müdahaleyi sürdürmelerine sebep olabileceğini düşündürmektedir. Deneyimin doğru bilgiyi, bilgi düzeyini getirmediğini bilmek yapılacak eğitim programlarında dikkate alınması gereken bir husustur denilebilir. Ancak deneyimin intihar risk faktörlerini tanıma alt boyutunda bir fark yarattığı ve tanımayı kolaylaştırdığı mevcut çalışmada görülmüştür. Risk faktörlerinin farkında olmanın ergenleri daha dikkatli takip etmek ve tedbirli olmak anlamında bir fark yaratabileceği düşünülmektedir.

"Daha önce herhangi bir öğrenciniz intihar düşüncesinde ya da teşebbüsünde bulundu mu?" sorusuna evet cevabı veren öğretmenlerin, hayır cevabı veren öğretmenlere ve psikoloji dersi alan öğretmenlerin almayanlara göre intihar damgalama puanları anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur. İlgili alanyazınla uyumlu bir şekilde intiharla karşılaşmış olmanın damgalama ile negatif düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Chan vd., 2014; Ludwig vd., 2021). İntiharla ilgili deneyimin ve eğitimin damgalama düzeyini ciddi anlamda etkilediği göz önüne alındığında, hem toplumla hem de öğretmenlerle yapılacak bilinçlendirme çalışmalarının güçlü etkilerinin olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, yürütülecek programların hem intihar düşüncesi olan ergenlerin daha fazla kendilerini açmaları ve yardım aramaları hem de intihar teşebbüsü sonrası ergenlerin topluma kazandırılması ve destek olunması anlamında önemli katkılar sunacağı öngörülmektedir. Ayrıca "Daha önce herhangi bir öğrenciniz intihar düşüncesinde ya da teşebbüsünde bulundu mu?" sorusuna evet cevabı veren öğretmenlerin hayır cevabı veren öğretmenlere göre proaktif kişilik özelliği puanı daha yüksek bulunmuştur. Proaktif kişilik özellik düzeyi yüksek olan öğretmenlerin daha fazla intihar davranışı deneyimlerinin olmasının, öğrencilerle daha aktif, çözüm odaklı ve iyi ilişkiler içerisinde olmalarından kaynaklanabileceği ve intihar eğilimi olan öğrencilerin bu öğretmenlere daha fazla kendilerini açıyor olabilecekleri düşünülmektedir.

Cinsiyet açısından intihar bilgi düzeylerine bakıldığında, mevcut çalışmada anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Ancak intihar risk faktörleri bilgi düzeyi kadın öğretmenlerde erkek öğretmenlere göre daha düşük bulunmuştur. İlgili alanyazında cinsiyet ile ilgili bulgular bazı çalışmalarda anlamlı bulunmazken (Appleby, 2016; Batterham vd., 2013; Ludwig vd., 2021); bazı çalışmalarda erkek cinsiyetinin daha az bilgi düzeyi ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Batterham vd., 2019). Mevcut çalışmada erkek-kadın katılımcıların eşit dağılmamasının elde edilen sonuç üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Cinsiyet ile damgalama düzeyi arasında ilişkiler ise ilgili alanyazında incelendiğinde bazı çalışmalarda erkek cinsiyeti daha damgalayıcı tutum ile ilişkili

bulunmuştur (Batterham vd., 2019; Ludwig vd., 2021). Ancak mevcut çalışmada intiharı depresyon\ izolasyonla ilişkilendirme puanlarının kadın öğretmenlerde erkek öğretmenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Alanyazında intiharı depresyon/izolasyona ilişkilendirme erkeklerde (Batterham vd., 2013; Calaer vd., 2014; Ludwig vd., 2021) benzer olarak daha düşük bulunmuştur. Elde edilen sonuç üzerinde kadın öğretmenlerin depresyon belirtilerine karşı daha duyarlı olmalarının etkili olabileceği düşünülmektedir. İntiharı yüceleştirme\ normalleştirilme puanları ise erkek öğretmenlerde kadın öğretmenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Elde edilen sonuç üzerinde intihara yüklenen olumlu anlamların etkili olabileceği düşünülmektedir.

Meslekteki yıl bakımından incelendiğinde ise, mevcut çalışmada intihar bilgi düzeyi ile meslekteki yıl arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ancak ilgili alanyazında intihar bilgi düzeyi ile meslekteki yıl arasında anlamlı ilişkilere rastlanmamıştır (Appleby, 2016). Mevcut çalışmada bilgi düzeyi alt boyutu olan intihar tedavi ve önlem puanlarının meslekte çalışma süresi on yıl ve üzeri olan öğretmenlerde daha düşük bulunması dikkat çekicidir. Bu bulgunun öğretmenlik mesleğinde on yıl ve üzeri süredir çalışan öğretmenlerin, intiharı önleme ve tedavi alanında eksik bilgi ve eğitime sahip olabileceklerini düşündürmektedir.

Elde edilen bulgulara göre, intiharın belirti\semptomlarını tanıma düzeyi lisansüstü eğitim görmüş öğretmenlerde lisans mezunu öğretmenlere göre daha yüksek bulunmuştur. İlgili alanyazında bir çalışmada (Tran, 2002) eğitim düzeyi anlamlı bulunmamış olup, başka bir çalışmada (Batterham vd., 2013) eğitim düzeyi intihar bilgi düzeyiyle anlamlı ve pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Buna göre, öğretmenlerin eğitim seviyesinin, intihar bilgi düzeyini pozitif yönde etkilediğini ortaya koyan mevcut çalışma, ilgili alanyazınla uyumludur. Bu bağlamda intihar belirti\semptomlarını tanımanın eğitim faaliyetleriyle artırılabilirliği düşünülmektedir. Ayrıca intihar belirti\ semptomlarını tanıma lisede görev yapan öğretmenlerde ortaokulda görev yapan öğretmenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Lise düzeyinde olan ergenlerin ortaokul düzeyinde olanlara göre daha fazla intihar davranışında bulunmalarının lisede görev yapan öğretmenlerin daha yüksek düzeyde intihar belirti\semptomlarını tanıyabilmelerinin bir sebebi olabileceği düşünülmektedir.

Elde edilen sonuçlara göre, öğretmenlerin intihar bilgi düzeyi ortalaması 27 soru üzerinden 9.4 olarak bulunmuş ve ölçek maddelerinin yaklaşık %34'ünün doğru cevaplandığı görülmüştür. Öğretmenlerin bilgi düzeyi yapılan mevcut çalışmada düşük bulunmuş ancak ilgili alanyazındaki çalışmalarla karşılaştırdığında çok daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Buna göre bir çalışmada, öğretmenler soruların %63'üne (Appleby, 2016); başka bir çalışmada, %69'una (Crawford ve Caltabiano, 2009) doğru yanıt vermişlerdir. Benzer şekilde yürütülen çalışmalarda intihar konusunda eğitim ve bilgi düzeyi düşük (Leane ve Shutter, 1998; Schepp ve Biocca, 1991; Scoullar ve Smith, 2002) ve orta düzeyde (Batterham vd., 2013; Ludwig vd., 2021) bulunmuş, öğretmenlerin tanıdıkları ipuçlarının davranışsal düzeyde olduğu görülmüştür (Schepp ve Biocca, 1991). Farklı örneklerde ise bilgi düzeyi alanyazınla uyumlu bir şekilde düşük bulunmuştur (Aldalaykeh vd., 2020; Batterham vd., 2013; Calear vd., 2014; Chan vd., 2014; Gholamrezaei vd., 2019; Han vd., 2017; Ludwig vd., 2021; Öztürk ve Akın, 2016). Buna göre Çin'de yapılan bir çalışmada doğru yanıt oranı %53 (Han vd., 2017); Avustralya'da yapılan bir çalışmada %63 (Calear vd., 2014); Avustralya'da yapılan başka bir çalışmada %63 (Chan vd., 2014); Ürdün'de yapılan bir çalışmada %55 (Aldalaykeh vd., 2020); Türkiye'de yapılan bir çalışmada %37 (Öztürk ve Akın, 2016) olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye'de üniversite öğrenci örnekleme ile yürütülen

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

çalışmanın (Öztürk ve Akın, 2016) sonuçlarının mevcut çalışmayla benzer olması Türkiye'deki intihar bilgi düzeyinin düşük olabileceğini düşündürmektedir. Buna göre kullanılan ölçeklerin farklı olması, alanyazında yeterli çalışma olmaması ve mevcut çalışmanın sınırlılıklarının bu sonuçları etkileyebileceği düşünülmektedir.

Değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde intihar bilgi düzeyi ve intihar bilgi düzeyi alt boyutları ile proaktif kişilik özelliği arasında anlamlı ilişkiler bulunmamıştır. Alanyazında intihar bilgi düzeyi ve proaktif kişilik özelliği değişkenlerini ele alan çalışmaya rastlanmamış olup bu çalışmadaki öğretmen örnekleminde proaktif kişilik özelliğinin bilgi düzeyini etkilemediği görülmüştür. Ancak intihar bilgi düzeyi ve alt boyutları ile intihar damgalama ve alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Buna göre, intihar bilgi düzeyi ortalama puanı ile damgalama düzeyi ortalama puanı arasında anlamlı ilişkiler bulunmamışken; intihar damgalama alt boyutu olan damgalama arasında negatif ve anlamlı ilişki; intiharı izolasyon\ depresyonla ilişkilendirme arasında anlamlı ve pozitif yönde; intiharı yüceltme\ normalleştirme arasında negatif ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. İlgili alanyazın incelendiğinde öğretmenlerin intihar bilgi ve damgalama düzeylerinin ele alındığı ve mevcut çalışmadaki ölçeklerin kullanıldığı Appleby'ın 2016'da yürüttüğü tez çalışması görülmektedir. Ancak bahsi geçen çalışmada öğretmenlerin damgalama düzeyleri orta derecede bulunmuş olup bilgi düzeyi ve damgalama düzeyi iki bağımsız değişken olarak ele alınmış, aralarında zayıf ve anlamlı bir ilişki olduğuna değinilmiştir. Başka bir çalışmada ise, intihar damgalama düzeyi ile bilgi düzeyi arasında anlamlı negatif düzeyde ilişki bulunmuştur (Quick, 2018). Bilgi eksikliğinin genel anlamda ruhsal durum ve hastalıklarla ilgili damgalamada rol oynadığı bilinmekte (Griffiths vd., 2008; Ludwig vd., 2021) ve alanyazında intihar bilgi düzeyi ile intihar damgalama düzeyi arasında negatif düzeyde anlamlı ilişkiler bulunduğu görülmektedir (Batterham vd., 2013; Calcar vd., 2014; Chan vd., 2014; Gholamrezaei vd., 2019; Ludwig vd., 2021; Öztürk ve Akın, 2016). Bu çerçevede, mevcut çalışmadan elde edilen sonucun ilgili alanyazınla uyumlu olduğu görülmektedir. İntiharı damgalama tutumunun, intihar davranışını düşünen bireylerde yardım arama tutumunu da azalttığı (Calcar vd., 2014) göz önüne alındığında bu kapsamda öğretmenlerin intihar bilgi düzeyini arttıracak çalışmaların intiharı damgalama düzeyini azaltacağı düşünülmektedir. Ayrıca intiharı damgalama düzeyi alt boyutları ile proaktivite kişilik özelliği arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Buna göre öğretmenlerde damgalama tutumu ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkileri inceleyen Akın Bayramlık ve Uluğ (2019) tarafından yapılan bir çalışmada, gelişime açıklık ile negatif yönde anlamlı, duygusal dengesizlik ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuş; Halıcı Karabatak, (2018) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise, gelişime açıklık ile proaktif kişilik özelliği arasında pozitif düzeyde anlamlı, duygusal dengesizlik ile negatif düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu bağlamda, intihar damgalama düzeyi ile proaktif kişilik özelliği arasındaki ilişkilerin alanyazınla uyumlu olduğu, proaktif kişilik özelliğinin intihar damgalama düzeyini etkileyen bir kişilik boyutu olabileceği düşünülmektedir. Ancak alanyazında yeterli çalışmanın olmaması ve mevcut çalışmanın sınırlılıklarının bu bulguyu etkileyebileceği düşünülmekte ve bu alanda yapılacak çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

5. SONUÇ

Sonuç olarak ortaokul ve lise öğretmenlerinin intihar bilgi düzeylerinin düşük seviyede olduğu, intihar bilgi düzeyi ile intihar damgalama düzeyi arasında anlamlı ilişkiler bulunduğu görülmüştür. İntihar bilgi düzeyi ile proaktif kişilik özelliği arasında ise anlamlı ilişkiler bulunmadığı

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

görülmüştür. Ergenlerin intihar davranışını tespit edebilmek için önemli bir konuma sahip olduğu düşünülen öğretmenlerin bu konudaki bilgi düzeyleri ve buna bağlı olarak damgalama düzeylerinin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Alanyazında yürütülen çalışmalara göre örnekleme yer alan öğretmenlerin bilgi düzeylerinin oldukça düşük bulunması bu alanda araştırmaların ve psiko-eğitim programlarının gerekliliğini göstermektedir. Okul personeline yönelik oluşturulacak psiko-eğitim programlarının hem intihara ilişkin uyarı sinyallerinin tespit edilebilmesi ve önlem alınabilmesi için hem de intihara yönelik damgalama tutumunu azaltabilmek için önemli olduğu düşünülmektedir. Oluşturulacak programlarda yaş gruplarına göre risk faktörleri; belirtiler; intihar davranışı ile ilgili yanlış bilinen bilgiler; müdahale gerektiğinde ulaşılabilecek kaynaklar ve yapılması gereken öncelikli müdahaleler gibi konularda psiko-eğitim programlarının geliştirilmesi, yaygınlaştırılması, bu programların etkilerinin ve sonuçlarının araştırılması önerilmektedir. Aynı zamanda ailelere uygulanabilecek kısa süreli psiko-eğitim programlarının da faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Her araştırmada olduğu gibi bu çalışmanın da bazı sınırlılıkları mevcuttur. Örnekleme yer alan öğretmenlerin kadın-erkek oranının eşit dağılmaması, örneklem sayısının düşük olması bu çalışmanın sonuçları üzerinde etkisi olabileceği düşünülen sınırlılıklardandır. Kesitsel bir çalışma olması yine başka bir sınırlılık olup bu kapsamda yeni yapılacak araştırmalarda daha geniş öğretmen örneklemiyle farklı ölçme araçları geliştirilerek, daha farklı kişilik özellikleri ve değişkenlerle boylamsal çalışmalar yürütülmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akın Bayramlık, H, Uluğ, F. (2019). Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri ile Damgalama Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 4-17. <https://dergipark.org.tr/en/pub/cybd/issue/44881/496001>
- Akın, A., Abacı, R., Kaya, M., & Arıcı, N. (2011). Kısaltılmış Proaktif Kişilik Ölçeği'nin (KPÖ) Türkçe formunun geçerlik ve güvenirliği. Presented at the ICES11 International Conference on Educational Sciences, June, 22-25, Famagusta, Cyprus.
- Aldalaykeh, M., Dalky, H., Shahrour, G., & Rababa, M. (2020). Psychometric properties of two Arabic Suicide Scales: stigma and literacy. *Heliyon*, 6(4), e03877. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e03877>
- Appleby, W. (2016). *Teacher perceptions of youth suicide: knowledge and opinions of suicide and perceived self-efficacy in the identification of students at risk for suicide* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Texas Woman's University.
- Ash, P. (2007). Suicidal behavior in children and adolescents. *Psychiatric Annals*, 37(10), 675. <https://doi.org/10.3928/02793695-20080101-01>
- Baldessarini, R. J., & Hennen, J. (2004). Genetics of suicide: an overview. *Harvard Review Of Psychiatry*, 12(1), 1-13. <https://doi.org/10.1080/10673220490425915>
- Bateman, T. S., & Crant, J. M. (1993). The proactive component of organizational behavior: A measure and correlates. *Journal Of Organizational Behavior*, 14(2), 103-118. <https://doi.org/10.1002/job.4030140202>

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

- Batterham, P. J., Calear, A. L., & Christensen, H. (2013). The Stigma of Suicide Scale: Psychometric properties and correlates of the stigma of suicide. *Crisis: The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention*, 34(1), 13–21. <https://doi.org/10.1027/0227-5910/a000156>
- Batterham, P. J., Han, J., Calear, A. L., Anderson, J., & Christensen, H. (2019). Suicide stigma and suicide literacy in a clinical sample. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 49(4), 1136-1147. <https://doi.org/10.1111/sltb.12496>.
- Bayraktar, S. (2015). İntihar kavramının çocuklar ve ergenler açısından ele alınması. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 5(1), 139-159. <https://doi.org/10.13114/MJH.2015111373>
- Beck, A. T., Steer, R. A., Kovacs, M., & Garrison, B. (1985). Hopelessness and eventual suicide: A 10-year prospective study of patients hospitalized with suicide ideation. *American Journal of Psychiatry*, 142 (5), 559–563. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1176/ajp.142.5.559>
- Birliği, A. P. (2013). DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı. E Köroğlu (Çev.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği, 158.
- Boz, E. (2020). *Yüzüncü Yıl Üniversitesinde Çalışan Hemşirelerin İntihar Ve İntihar Eden Bireye Karşı Tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kars: Kafkas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Bridge, J. A., Goldstein, T. R., & Brent, D. A. (2006). Adolescent suicide and suicidal behavior. *Journal of child psychology and psychiatry*, 47(3-4), 372-394. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2006.01615.x>
- Bulut, E., Küçüker, H., & Bulut, N. (2012). İntiharın kısa tarihçesinden sebep ve yöntemlerine genel bir bakış. *Cumhuriyet Medical Journal*, 34(1), 128-137. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/cmj/issue/4220/56008>
- Burger, J. M. (2006). Kişilik: Psikoloji biliminin insan doğasına dair söyledikleri (1. Baskı). (Erguvan-Sarioğlu Çev. Ed.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Bursztein, C., & Apter, A. (2009). Adolescent suicide. *Current Opinion In Psychiatry*, 22(1), 1-6. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1097/YCO.0b013e3283155508>
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Karadeniz, Ş & Demirel, F. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemleri (21. Baskı). Ankara. Pegem Akademi.
- Calear, A. L., Batterham, P. J., & Christensen, H. (2012). The Literacy of Suicide Scale: Psychometric properties and correlates of suicide literacy. *Unpublished manuscript*.
- Calear, A. L., Batterham, P. J., & Christensen, H. (2014). Predictors of help-seeking for suicidal ideation in the community: risks and opportunities for public suicide prevention campaigns. *Psychiatry Research*, 219(3), 525-530. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2014.06.027>
- Chagnon, F., Houle, J., Marcoux, I., & Renaud, J. (2007). Control-group study of an intervention training program for youth suicide prevention. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 37(2), 135-144. <https://doi.org/10.1521/suli.2007.37.2.135>
- Chan, W. I., Batterham, P., Christensen, H., & Galletly, C. (2014). Suicide literacy, suicide stigma and help-seeking intentions in Australian medical students. *Australasian Psychiatry*, 22(2), 132-139. <https://doi.org/10.1177/1039856214522528>

- Claes, R., Beheydt, C., & Lemmens, B. (2005). Unidimensionality of abbreviated proactive personality scales across cultures. *Applied Psychology*, 54(4), 476-489. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2005.00221.x>
- Corrigan, P. (2004). How stigma interferes with mental health care. *American Psychologist*, 59(7), 614. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.7.614>
- Crawford, S., & Caltabiano, N. J. (2009). The School Professionals' Role in Identification of Youth at Risk of Suicide. *Australian Journal of Teacher Education*, 34(2), 28-39. <http://dx.doi.org/10.14221/ajte.2009v34n2.3>
- Çini, P. E. (2014). *Yönetici ve çalışanların proaktif kişilik özellikleri ve ilişkisel bağımlı benlik düzeylerinin karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demir, E., Saatçioğlu, Ö. & İmrol, F. (2016). Uluslararası dergilerde yayımlanan eğitim araştırmalarının normallik varsayımları açısından incelenmesi. *Current Research in Education*, 2(3), 130-148.
- Deveci A., Taşkın E. O., DüNDAR E. P., Demet M. M., Kaya E., Özmen E., & Horasan G. D (2005). Manisa ili kent merkezinde intihar düşüncesi ve girişimi yaygınlığı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16(3), 170-178.
- Doğan, M., Öztürk, S., Esen, F., Demirci, E., & Öztürk, M. A. (2018). İntihar girişiminde bulunan çocuk ve ergenlerin değerlendirilmesi. *Bozok Tıp Dergisi*, 8(3), 30-34. <https://doi.org/10.16919/bozoktip.382378>
- Eggert, L. L., Thompson, E. A., Herting, J. R., & Nicholas, L. J. (1995). Reducing suicide potential among high-risk youth: Tests of a school-based prevention program. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 25(2), 276-296.
- Ergene, T, Özer, A , Gençtanırım-kurt, D , Arıcı-şahin, F , Demirtaş-zorbaz, S , Kızıldağ, S , Acar, T & Hoard, P . (2019). The Risk Behaviors of High School Students and Causes Thereof: A Qualitative Study. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34 (1) , 197-217. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2018037862>
- Eskin, M. (1995). Adolescents' attitudes toward suicide, and a suicidal peer: A comparison between Swedish and Turkish high school students. *Scandinavian Journal Of Psychology*, 36(2), 201-207. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.1995.tb00979.x>
- Eskin, M. (2003). A cross-cultural investigation of the communication of suicidal intent in Swedish and Turkish adolescents. *Scandinavian Journal Of Psychology*, 44(1), 1-6. DOI: 10.1111/1467-9450.t01-1-00314
- Eskin, M. (2012). İntihar, Açıklama, Değerlendirme, Tedavi, Önleme. Ankara: Boylam Psikiyatri Enstitüsü Hekimler Yayın Birliği.
- Eskin, M., Ertekin, K., Dereboy, C., & Demirkiran, F. (2007). Risk factors for and protective factors against adolescent suicidal behavior in Turkey. *Crisis*, 28(3), 131-139. <https://doi.org/10.1027/0227-5910.28.3.131>
- Eskin, M., Kujan, O., Voracek, M., Shaheen, A., Carta, M. G., Sun, J. M., ... & Tsuno, K. (2016). Cross-national comparisons of attitudes towards suicide and suicidal persons in university

- students from 12 countries. *Scandinavian journal of psychology*, 57(6), 554-563. [Httsp://doi.org/10.1111/sjop.12318](https://doi.org/10.1111/sjop.12318)
- Foley, D. L., Goldston, D. B., Costello, E. J., & Angold, A. (2006). Proximal psychiatric risk factors for suicidality in youth: the Great Smoky Mountains Study. *Archives of general psychiatry*, 63(9), 1017-1024. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.63.9.1017>
- Freedenthal, S. & Breslin, L. (2010). High school teachers' experiences with suicidal students: A descriptive study. *Journal of Loss and Trauma*, 15(2), 83-92. <https://doi.org/10.1080/15325020902928625>
- Fuller Jr, B. & Marler, L. E. (2009). Change driven by nature: A meta-analytic review of the proactive personality literature. *Journal Of Vocational Behavior*, 75(3), 329-345. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.05.008>
- Gholamrezaei, A., Rezapour-Nasrabad, R., Ghalenoei, M., & Nasiri, M. (2019). Correlation between suicide literacy and stigmatizing attitude of nurses toward patients with suicide attempts. *Revista Latinoamericana de Hipertension*, 14(3), 351-355.
- Goffman, E. 1997. Selections from stigma. In L. J. Davis (Ed.), *The disability studies reader*, 203-215. New York: Routledge.
- Griffiths, K. M., Christensen, H., & Jorm, A. F. (2008). Predictors of depression stigma. *BMC Psychiatry*, 8, Article 25. <https://doi.org/10.1186/1471-244X-8-25>
- Halıcı Karabatak, S. (2018). Öğretmenlerin proaktif davranış düzeyleri ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mecmua*, (5), 48-64. DOI: 10.32579/mecmua.381993
- Han, J., Batterham, P. J., Calcar, A. L., Wu, Y., Shou, Y., & Van Spijker, B. A. (2017). Translation and validation of the Chinese versions of the suicidal ideation attributes scale, stigma of suicide scale, and literacy of suicide scale. *Death studies*, 41(3), 173-179. <https://doi.org/10.1080/07481187.2016.1214633>
- Joiner Jr, T. E., Brown, J. S., & Wingate, L. R. (2005). The psychology and neurobiology of suicidal behavior. *Annual Review of Psychology*, 56, 287-314. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.56.091103.070320>
- Jones, J. D. B. (1998). *A qualitative analysis of preservice and inservice teachers' preparedness to help children cope with stress, manage crisis, avoid suicide, and foster resilience*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Indiana University of Pennsylvania, PA.
- Jorm, A. F., Korten, A. E., Jacomb, P. A., Christensen, H., Rodgers, B., & Pollitt, P. (1997). "Mental health literacy": a survey of the public's ability to recognise mental disorders and their beliefs about the effectiveness of treatment. *Medical journal of Australia*, 166(4), 182-186. <https://doi.org/10.5694/j.1326-5377.1997.tb140071.x>
- Karakaya, D. (2019). Çocuk ve ergen ile iletişim. Üstün B, Demir S, (Ed). *Hemşirelikte İletişim*. İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık; 2019.
- Karasu, H. (2013). *Ergenlerde özerkliğin yordayıcısı olarak bağlanma stilleri ve proaktif kişilik yapılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

- Karthick, S., & Barwa, S. (2017). A review on theoretical models of suicide. *International Journal of Advances in Scientific Research*, 3, 101-109. <https://doi.org/10.7439/ijasr>
- Kölves, K., Tran, U. S., & Voracek, M. (2007). Knowledge about suicide and local suicide prevalence: Comparison of Estonia and Austria. *Perceptual And Motor Skills*, 105(1), 3-7. <https://doi.org/10.2466/PMS.105.5.3-7>
- Kroning, M., & Kroning, K. (2016). Teen depression and suicide: A silent crisis. *Journal Of Christian Nursing*, 33(2), 78-86. <https://doi.org/10.1097/cnj.0000000000000254>
- Leane, W., & Shutter, R. (1998). Youth suicide: The knowledge and attitudes of Australian teachers and clergy. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 28(2), 165-173.
- Ludwig, J., Dreier, M., Liebherz, S., Härter, M., & Von Dem Knesebeck, O. (2021). Suicide literacy and suicide stigma—results of a population survey from Germany. *Journal Of Mental Health*, 1-7. <https://doi.org/10.1080/09638237.2021.1875421>
- MacDonald, M. G. (2004). Teachers' knowledge of facts and myths about suicide. *Psychological reports*, 95(2), 651-656. <https://doi.org/10.2466/pr0.95.2.651-656>
- Madjar, N., Walsh, S. D., & Harel-Fisch, Y. (2018). Suicidal ideation and behaviors within the school context: perceived teacher, peer and parental support. *Psychiatry Research*, 269, 185-190. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2018.08.045>
- Nock, M. K., Green, J. G., Hwang, I., McLaughlin, K. A., Sampson, N. A., Zaslavsky, A. M., & Kessler, R. C. (2013). Prevalence, correlates, and treatment of lifetime suicidal behavior among adolescents: results from the National Comorbidity Survey Replication Adolescent Supplement. *JAMA Psychiatry*, 70(3), 300-310. <https://doi.org/10.1001/2013.jamapsychiatry.55>
- O'Carroll, P. W., Berman, A. L., Maris, R. W., Moscicki, E. K., Tanney, B. L., & Silverman, M. M. (1996). Beyond the Tower of Babel: a nomenclature for suicidology. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 26(3), 237-252.
- Ogbodo, J. N. (2019). Cultural Differences and Role of the Media in Suicide: A Cross-Continental Literature. Review. *Journal of Communication* 5(1):28-39.
- Akman, Ö. A. (2019). İlaç Alımı ile Özkıyım Girişiminde Bulunan Ergen Yaş Grubunun Değerlendirilmesi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 13 (1) , 7-12. <https://doi.org/10.12956/tjpd.2018.379>
- Öncü, B. (2008). İntihar davranışına yönelik tutumlar. *Türkiye klinikleri Psikiyatri-Özel Konular*. 1(3):23-7
- Önder, M., & Karakaya, D. (2020). İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerin Ebeveynlerinin Öğrenim Gereksinimleri. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 7(1), 67-72. <https://doi.org/10.31125/hunhemsire.715172>
- Özmen, S & Erdem, R. (2018). Damgalamanın kavramsal çerçevesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23 (1) , 185-208. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/sduibfd/issue/52998/702901>

- Öztürk A & Akın S. (2016). The Turkish Version Of Literacy Of Suicide Scale (Loss): Validity And Reliability On A Sample Of Turkish University Students. *UHPPD*, 20–42. <https://doi/10.17360/UHPPD.2016723150>
- Öztürk, A., & Akın, S. (2018). Evaluation of knowledge level about suicide and stigmatizing attitudes in university students toward people who commit suicide. *Journal of Psychiatric Nursing*, 9(2), 96-104. <https://doi/10.14744/phd.2018.49389>
- Öztürk, A. (2016). Üniversite öğrencilerinin intihara ilişkin bilgi düzeylerinin ve intihar eden kişilere yönelik damgalama tutumlarının değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul Bilim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Quick, K. N. (2018). Factors Influencing Teacher and Administrators' Knowledge and Attitudes about Adolescent Depression, Suicide, and Prevention. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Eastern Illinois University, Charleston.
- Rado, S. (1951). Psychodynamics of depression from the etiologic point of view. *Psychosomatic Medicine*, 13, 51–55. <https://doi.org/10.1097/00006842-195101000-00005>
- Rudd, M. D. (2000). The suicidal mode: a cognitive-behavioral model of suicidality. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 30(1), 18-33.
- Santrock, J. W. (2016). Yaşam boyu gelişim: Gelişim psikolojisi (13. Basım)(G. Yüksel, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Schepp, K. G., & Biocca, L. (1991) Adolescent suicide: views of adolescents, parents, and school personnel. *Archives of Psychiatric Nursing*, 5, 57-63. [https://doi.org/10.1016/S0883-9417\(05\)80017-2](https://doi.org/10.1016/S0883-9417(05)80017-2)
- Scoullar, K.M & Smith, D.I. (2002). Prevention of youth suicide: How well informed are the potential gatekeepers of adolescents in distress? *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 32 (1), 67 – 79. <https://doi.org/10.1521/suli.32.1.67.22182>
- Seibert, S. E., Crant, J. M., & Kraimer, M. L. (1999). Proactive personality and career success. *Journal Of Applied Psychology*, 84(3), 416. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.84.3.416>
- Shneidman, E. S. (1993). Commentary: Suicide as psychache. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 181(3), 145–147. <https://doi.org/10.1097/00005053-199303000-00001>
- Siyez, D. M. (2006). Ergenlik döneminde intihar girişimleri: bir gözden geçirme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 413-420.
- Sümer, N. (2014). Antik ve İlkel Toplumlarda İntihar Olgusu. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 83-116.
- Tran, A. (2002) *High school teachers' level of knowledge about teenage suicide*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. California State University., Long Beach.
- Troister, T., & Holden, R. R. (2010). Comparing psychache, depression, and hopelessness in their associations with suicidality: A test of Shneidman's theory of suicide. *Personality and Individual Differences*, 49(7), 689-693. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.06.006>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2019). www.tuik.gov.tr \ <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 01.05.2021.

Wasserman, G. A., & McReynolds, L. S. (2006). Suicide Risk at Juvenile Justice Intake. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 36(2), 239–249. <https://doi.org/10.1521/suli.2006.36.2.239>

Weinstein, E., Kleiman, E. M., Franz, P. J., Joyce, V. W., Nash, C. C., Buonopane, R. J., & Nock, M. K. (2021). Positive and negative uses of social media among adolescents hospitalized for suicidal behavior. *Journal of Adolescence*, 87, 63-73. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2020.12.003>

World Health Organization (WHO) (2019). <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/suicide> Erişim Tarihi: 23.04.2021

World Health Organization (WHO) (2020). <https://www.who.int/data/gho/data/themes/mental-health> Erişim Tarihi: 20.04.2021

World Health Organization (WHO), (2021). <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-mental-health#:~:text=An%20estimated%2062%20000%20adolescents,adolescents%20living%20in%20those%20countries.> 13.04.2021

Yeğenoğlu, İ. (2015). *İntihar'ın Anlamı, İntihar ve İntihara Yönelik Tutumlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü.

Yıldız, T. (2018). *İntihar Girişimiyle Gelen Hastaların Yakınlarının İntihara Yönelik Tutumların İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Yücel, A. S., Koçak, C., & Cula, S. (2010). An analysis on proactive-reactive personality profiles in student-teacher relationship through the metaphorical thinking approach. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 6(2), 129-137. <https://doi.org/10.12973/ejmste/75234>

Yüksel, E. (2016). *İntihar nedeniyle Düzce üniversitesi Tıp fakültesi hastanesi çocuk kliniği ve başvuran adolesanlarda intihara yönelen etmenlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Düzce: Düzce Üniversitesi, Tıp Fakültesi.

Çalışma Beyanı: Bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkiler bulunmamakta, dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışması olmamaktadır.

Destek ve Teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Katkı Oranı: Yazarlar araştırmaya eşit oranda katkıda bulunmuşlardır.

Etik Kurul Kararı: Bu araştırmanın etik kurul izni, Dicle Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu'ndan 01.04.2021 tarih 52276 sayısı ile alınmıştır.